

AUSTRO-UNGARIA, VERIGA SLABĂ A TRIPLEI ALIANȚE

Adrian Eugen Preda¹

Abstract: This paper represents an evaluation essay regarding the position of Austria-Hungary within the Triple Alliance. Even though it was regarded as a great power, in this essay I argue that the weak link of the Triple Alliance was Austria-Hungary, as a result of its internal problems and strategic position. Austria-Hungary was a multinational empire, weakened by ethnic disputes and economic backwardness, as a result of a conservative style of rule by the Habsburg dynasty.

Keywords: dualism, multinational empire, Triple Alliance

Introducere

Imperiul Austro-Ungar reprezintă ultima formă de manifestare instituțională a multisekularei monarhii habsburgice. De-a lungul secolelor, Monarhia Habsburgică a trecut prin diverse formule de configurație teritorială, ajungând ca în prima jumătate a secolului al XVI-lea, sub domnia lui Carol Quintul, să înglobeze teritorii în Spania, Italia, Germania, Austria, Ungaria, Țările de Jos, până în America Centrală și de Sud. Treptat, ca urmare a transformărilor teritoriale suferite de-a lungul timpului, Monarhia Habsburgică a ajuns să se identifice cu teritoriile din centrul și estul Europei, având ca nucleu Austria și Ungaria. Din 1867, ca urmare a compromisului între germani și maghiari, ca națiuni dominante în imperiu, și a războiului cu Prusia din 1866, se vorbește de Imperiul Austro-Ungar, ca nouă entitate juridică, apărută în locul Imperiului Austriac/Habsburgic. Monarhia Habsburgică era un imperiu multinațional, unde numai etnicii germani și maghiari se bucurau de o poziție privilegiată în cadrul imperiului, în timp ce celelalte naționalități erau reduse unui statut inferior. Componenta multinațională a Austro-Ungariei, cât și alte probleme sau fenomene interne, precum conservatorismul elitelor, au constituit elemente de slăbiciune, care s-au manifestat cu precădere în Primul Război Mondial. De altfel, subiectul slăbiciunii Imperiului Austro-Ungar în cadrul Triplei Alianțe reprezintă argumentul acestei lucrări.

În fapt, ca urmare a constrângerilor de ordin metodologic, această lucrare se dorește a fi mai degrabă o evaluare a poziției Austro-Ungariei în cadrul Triplei Alianțe și nu un studiu exhaustiv. Ca scurte considerații metodologice, acest studiu se bazează o serie de surse cuprinse în cadrul volumelor “Monarhia Habsburgică (1848-1918)”, editate de Academia Română și Centrul de Studii Transilvane din Cluj-Napoca, sau alte surse bibliografice, cu caracter analitic, în limba română sau engleză, care susțin demersul argumentativ. De asemenea, studiul va avea în vedere și perspective ale unor personalități ale vremii, dar și surse statistice referitoare la puterea politică și militară a Austro-Ungariei în contextul luat în considerare.

¹ Asist. univ. dr, Facultatea de Științe ale Educației, Drept și Administrație Publică, Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, e-mail: adrian.e.preda@gmail.com

Principala limită metodologică a acestei lucrări o constituie necunoașterea autorului a unor limbi precum germană, maghiară sau altele vorbite în cadrul Austro-Ungariei. De aceea, această lucrare se rezumă la un obiectiv ce are în vedere evaluarea poziției Austro-Ungariei în cadrul Triplei Alianțe, luând în considerare atât constrângerile interne ale Monarhiei Dunărene, cât și poziția relativă a acesteia cu privire la celelalte mari puteri ale vremii în Europa.

În conturarea demersului argumentativ, elementele pe care această lucrare le va lua în calcul se referă la caracterul Triplei Alianțe, dualismul și caracterul multinațional al Austro-Ungariei, conservatorismul elitelor, caracterul forțelor armate, cât și Imperiul privit în context internațional, în relație cu celelalte mari puteri. De altfel, aceste elemente constituie și principalele părți ale prezentei lucrări, urmate de concluzii.

Tripla Alianță

Tripla Alianță a apărut ca urmare a situației geopolitice complexe europene din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Între anii 1877-1878 a avut loc războiul ruso-turc, cu participarea României de partea Rusiei, soldat cu victoria ruso-română și încheiat cu Tratatul de pace de la San Stefano. Tot în urma acestui război, în 1878, a avut loc Congresul de la Berlin, unde Germania a patronat împărțirea teritoriilor otomane, iar Imperiul Rus a obținut mai puțin decât a sperat în urma victoriei. Tot la Berlin a fost consfințit și dreptul Austro-Ungariei de a ocupa Bosnia-Herțegovina, fapt care a venit la pachet cu antagonizarea Rusiei și agravarea problemelor interne prin ocuparea unor teritorii slave ostile, lucru cu care maghiarii nu au fost de acord, dar nu au putut să i se opună. Se consfințea astfel o orientare externă a Austro-Ungariei spre Europa de Sud-Est², care în final s-a dovedit a fi păgubuoasă, ca urmare a antagonizării Rusiei și a nemulțumirilor generate în rândul popoarelor din Monarhie și țărilor vecine³. Teama de panslavism și deteriorarea relațiilor ruso-germane a împins în 1879 Germania într-o alianță cu Austro-Ungaria, Dubla Alianță, devenită Tripla Alianță în 1882, prin alăturarea Italiei⁴. Din teama de Rusia, în anul 1883 România a aderat la rândul său la Tripla Alianță, aliindu-se mai întâi cu Austro-Ungaria, în interiorul căreia exista o largă minoritate românească, fapt care a planat asupra relațiilor româno-austro-ungare până la izbucnirea Primului Război Mondial⁵.

Conform Tratatului Triplei Alianțe, semnat la 20 mai 1882 între Germania, Austro-Ungaria și Italia, părțile semnatare își promiteau în articolul I „sprijin reciproc în limitele propriilor interese” [trad. proprie din eng.]⁶. În continuare, conform articolului II al tratatului, era prevăzută obligativitatea ajutorului venit din partea Germaniei și Austro-Ungariei în cazul unui atac neprovocat asupra Italiei

² Căzan, Rădulescu-Zoner 1979, pp. 14-15

³ *Ibidem*, p. 18

⁴ Kitchen 2021, pp. 235-237

⁵ Pentru o prezentare exhaustivă asupra apartenenței României în cadrul Triplei Alianțe, vezi Căzan, Rădulescu-Zoner 1979

⁶ The Triple Alliance (First 8 Articles) 20 May, 1882 [2024]

din partea Franței, obligație care se extindea și Italiei în cazul unui atac francez asupra Germaniei. Articolul III se aplica în eventualitatea în care statele membre ale alianței ar fi fost atacate în mod neprovocat de două sau mai multe mari puteri care nu luau parte la tratat, principiul *casus foederis* urmând a se extinde asupra tuturor membrilor. Articolul IV prevedea o neutralitate binevoitoare din partea aliaților - sau implicare în război de partea aliatului, dacă era cazul - în cazul în care un stat aliat ar fi fost nevoit să recurgă la război ca urmare a amenințării din partea unui stat care nu făcea parte din tratat⁷.

Prin natura sa, Tripla Alianță era o organizație cu un caracter defensiv. Acest lucru nu presupunea obligativitatea intervenției de partea aliatului care pornea război. Astfel a stat și situația în iulie 1914, când Austro-Ungaria a atacat Serbia, pretinzând astfel ajutor din partea României și Italiei. Ca urmare a deciziei Austro-Ungariei, care a atacat Serbia fără a-și consulta aliații, România și Italia au rămas neutre. Italia a intrat în război un an mai târziu, urmată de România în august 1916, ambele de partea Antantei, împotriva Austro-Ungariei, cu care aveau diferende teritoriale și etnice, aceasta din urmă ocupând teritorii cu minorități italiene și românești⁸. Tocmai caracterul multietnic - despre care voi discuta mai jos - a făcut ca doi aliați să defecteze și să aleagă tabăra adversă, care promitea o nouă lume, fără imperii multinaționale și organizată după principiul naționalităților. După cum argumenta I. I. C. Brătianu în cadrul unei ședințe din Adunarea Deputaților la 16 decembrie 1919: „Ridicaseră Alianții, Antanta, două principii mari, acelea al independenței statelor mici și al libertății naționalităților”, iar „[c]ând acest drapel se ridică într-o mare luptă, capabilă să schimbe situația anterioară a Europei, toate interesele, toate sufletele României nu puteau să nu fie în jurul ei”⁹. Din punct de vedere strategic, pe lângă Rusia și Serbia, împotriva cărora Austro-Ungaria a început războiul, aceasta a trebuit să facă față la încă două fronturi deschise, la granițele cu Italia și România, lărgind astfel teatrele de operațiuni, la care se adăugau și trupele germane dislocate din alte fronturi. De altfel, în campania din România, când trupele Puterilor Centrale au ocupat teritorii românești în afară de Moldova, armatele germane au avut un rol hotărâtor¹⁰.

Dualismul și caracterul multinațional al Imperiului

După războiul cu Prusia din 1866, în urma căruia a suferit o înfrângere în fața armatelor prusace, pierzând primatul în spațiul german, ca urmare a subinanțării și slabei organizări și conduceri a armatei¹¹, Imperiul Austriac, confruntat cu tendințele naționaliste maghiare, nu a mai putut continua în forma de

⁷ *Ibidem*

⁸ Vezi dezbaterile din cadrul Consiliului de Coroană al României din 1914, unde s-a luat decizia ca România să rămână neutră - Mamina 1997, pp. 27-52. Despre subiectul neutralității României în Primul Război Mondial, vezi Gorun 2021, pp. 38-52

⁹ Brătianu 1919 [2020], pp. 40-41

¹⁰ Pentru o prezentare exhaustivă a subiectului beligeranței româno-germane în Primul Război Mondial, vezi Topor 2020

¹¹ Kennedy 2011, pp. 180-181

atunci. Este important de menționat faptul că Imperiul Habsburgic trecuse prin grave convulsii la 1848-1849, fiind amenințat cu disoluția, când fusese atins de curentul revoluționar¹² și fusese salvat de intervenția trupelor ruse, care au intervenit pentru a înăbuși revoluția maghiară¹³. Astfel că, la 1867 Imperiul Austriac s-a reorganizat sub forma Imperiului Austro-Ungar (Austro-Ungaria), în urma unui Compromis între părțile austriacă și maghiară, *Ausgleich* în limba germană, respectiv *kiegyezés* în limba maghiară¹⁴. Două părți compuneau noul Imperiu Austro-Ungar, anume una maghiară (Transleithania) și o alta cuprinzând Austria, Boemia, Galiția sau coasta adriatică (Cisleithania - „țara de dincolo de râul Leitha” - care reprezenta frontiera vestică maghiară)¹⁵.

Dualismul reprezenta o reconciliere între cele două părți, ce repunea în drepturi constituția maghiară liberală de la 1848, a cărei desconsiderare din partea Vienei dusese la revoluție în acel an. În cadrul noii configurații, Austria și Ungaria deveneau părți egale, suverane în interiorul propriilor granițe, cu excepția afacerilor externe, războiului și finanțelor, care erau reprezentate de miniștri comuni. Adicional, mai erau prevăzute și o serie de afaceri administrate comun, precum datoria statală, bugetul comun, comerțul comun și vămile. Compromisul din 1867 a fost completat în anul următor de o prevedere constituțională maghiaro-croată și de o lege a naționalităților care acorda drepturi egale minorităților din Ungaria¹⁶. Ca instrument de control al împăratului asupra afacerilor externe și armatei se afla Consiliul de Coroană, dispus deasupra miniștrilor și format din miniștrii comuni, premierii maghiar și austriac, precum și alții desemnați de împărat. Deși exista un parlament, iar în Cisleithania se alegea o dietă, guvernul împăratului nu era parlamentar, suveranul fiind supus unor limitări reduse ale puterii¹⁷.

În ceea ce privește configurația etnică a Imperiului Austro-Ungar, după compromisul din 1867 aceasta se prezenta într-un mod care să reflecte dominația germană și maghiară. Celelalte naționalități sau popoare aveau rezervat un statut specific unui rang secund în configurația de putere a Imperiului. După cum au arătat-o ulterior faptele, caracterul multietnic al Monarhiei Dunărene a reprezentat o sursă constantă de slăbiciune și de tendințe centrifuge în rândul popoarelor Imperiului. Configurația etnică a Imperiului Austro-Ungar la 1910 consta din 23,9% germani (care au păstrat un ascendent politico-cultural în angrenajul etnic al Monarhiei Habsburgice), respectiv 20,2% maghiari, ceea ce însemna că niciun grup național nu era preponderent în cadrul Imperiului. Mai mult decât atât, șase grupuri etnice locuiau în zone limitrofe Imperiului, atrase de patriile din țările vecine. Din considerații istorico-politice, chestiunea națională devenise greu de rezolvat în mod pașnic¹⁸. Ca o dovadă a caracterului multietnic al Austro-Ungariei, la 1914, atunci

¹² Despre subiectul Revoluției de la 1848 în Imperiul Austriac, vezi Rady 2023, cap. 23

¹³ *Ibidem*, p. 413

¹⁴ Vezi Tihany 1969

¹⁵ Rady 2023, p. 428

¹⁶ Tihany 1969, pp. 114-115

¹⁷ Rady 2023, pp. 428-429

¹⁸ Kann 2021, pp. 248-250

când a început Primul Război Mondial, ordinul de încorporare a fost emis în 15 limbi¹⁹.

Ca urmare a politicii naționaliste duse de Regatul Ungariei, naționalitățile non-maghiare au fost supuse unui proces de maghiarizare, iar intransigența elitelor conducătoare de la Budapesta a făcut ca această problemă să rămână de nerezolvat, planând până în preajma Primului Război Mondial. În fapt, la 1914, pe lângă inaplicabilitatea prevederilor clauzelor defensive ale Triplei Alianțe, ca urmare a agresiunii austro-ungare asupra Serbiei, o altă cauză care a dus la pierderea unor aliați a fost și problema naționalităților²⁰. Un exemplu elocvent în acest sens ține de atitudinea intransigentă a contelui István Tisza, care a activat ca prim-ministru al Ungariei între 1903-1905 și 1913-1917 și care previziona integrarea naționalităților din Ungaria într-o națiune extinsă maghiară. Cu privire la națiunea română din Ungaria, Tisza susținea că aceasta beneficia de un tratament binevoitor, acesta respingând acordarea unui statut special Transilvaniei, pretinzând că o astfel de soluționare a cererilor românești ar fi dus la conflicte prelungite²¹.

Conservatorismul elitelor

Conservatorismul avea o tradiție lungă în cadrul Monarhiei Habsburgice/Imperiului Austro-Ungar. Imperiul Austriac luptase îndelung împotriva Franței în cadrul războaielor Revoluției Franceze și napoleoniene, pentru ca la 1815 Metternich să restaureze ordinea conservatoare și legitim monarhică a Europei²². Elaborând pe baza exemplului Austro-Ungariei, Daron Acemoglu și James A. Robinson, ca reprezentanți ai teoriei neoinstituționalismului economic, argumentau faptul că ideologia conservatoare a împăratului habsburgic și a aristocrației a constituit o frână în calea dezvoltării economice. Din teama pierderii poziției privilegiate a elitelor, absolutismul habsburgic a blocat industrializarea, generând o rămânere în urmă a Austro-Ungariei²³. În prima parte a secolului al XIX-lea împăratul Francisc I a blocat eforturile de industrializare a Austriei și s-a opus dezvoltării rețelei feroviare din teama izbucnirii revoluției. Până la 1860, încă se foloseau caii pentru tracțiunea pe căile ferate. Ce mai mare teamă a lui Francisc ținea de posibila subminare a ordinii feudale pe care o patrona, ca urmare a dezvoltării proletariatului urban, care ar fi subminat puterea politică a împăratului. Înapoierea economică s-a manifestat până târziu - în 1883 peste 50% din fierul extras în Austro-Ungaria se baza pe resursa lemnoasă inefficientă, în timp ce 90% din producția mondială era extrasă prin cărbune. Mai mult, până la 1914, în Austro-Ungaria încă funcționau țesătorii manuale, în detrimentul mecanizării²⁴.

Totuși, în condițiile date de caracterul absolutist al Monarhiei Habsburgice, unele progrese s-au făcut în prima parte a domniei lui Franz Iosif (1848-1916). În

¹⁹ Kennedy 2011, p. 206

²⁰ Despre subiectul atacului Austro-Ungariei asupra Serbiei, vezi Clark 2015, cap. 10

²¹ Pentru viziunea lui Tisza asupra acestor aspecte, vezi Preda 2020, cap. XI

²² Pentru o analiză exhaustivă a sistemului instituit de Metternich la 1815, vezi Kissinger 2017

²³ Acemoglu, Robinson 2020, p. 123

²⁴ *Ibidem*, pp. 337-338

timpul așa zisei perioade a neoabsolutismului sau a absolutismului birocratic, între mijlocul anilor '50 și '60 ai anilor 1800, caracterizată de o conducere dictatorială a împăratului, care guverna prin intermediul unui aparat administrativ, realizările au fost însemnate. În această perioadă știința a progresat, siguranța în muncă a fost întărită, s-a reorganizat serviciul poștal, s-au construit drumuri, linii de telegraf și căi ferate, care, pe anumite porțiuni, au făcut tranziția de la cal la aburi. Dezvoltarea infrastructurii a fost dublată și de dezvoltarea industriei extractive și a băncilor, precum și de eliminarea vămile interne ale Imperiului²⁵. Cu toate aceste progrese de la mijlocul secolului, Monarhia Habsburgică, devenită ulterior Imperiul Austro-Ungar, după cum voi arăta într-o secțiune ulterioară, nu a putut ține pasul cu celelalte mari puteri de la nivel mondial. Dacă e să se dea crezare argumentului neoinstituționalist al lui Acemoglu și Robinson, tocmai caracterul conservator al elitelor austro-ungare, generat de teama de revoluție, a constituit o frână în calea dezvoltării ulterioare a Monarhiei Dualiste.

De-a lungul secolului al XIX-lea întârzierea economică a Imperiului Austriac, respectiv Austro-Ungar, ca urmare mai ales unei incomplete industrializări, dublată de dificultatea impozitării, s-a tradus și într-o vulnerabilitate militară²⁶. Într-un stat multiethnic precum Austro-Ungaria, disparitățile economice regionale erau evidente. De pildă, în 1910 rata de ocupare în agricultură în Bucovina și Galiția se ridica la 73%, în comparație cu 55% în tot imperiul, nemaivorbind de diferențele de venit pe cap de locuitor - 850 de coroane în Austria Inferioară comparativ cu 264 în Dalmația²⁷. Se observă așadar încă un element de slăbiciune al Austro-Ungariei, în raport cu alte state industrializate din Europa. De pildă, spre comparație, aliatul german la 1914 avea o producție de cărbune de 277 milioane de tone, în contextul în care producția britanică se ridica la 292 milioane, cea austro-ungară la 47 de milioane, cea franceză 40 de milioane și rusă la 36 de milioane²⁸. La nivel european, Germania se remarcă în ceea ce privește producția de oțel, cu 17,6 milioane de tone în 1913, comparativ cu cele 2,6 milioane ale Austro-Ungariei, 7,7 milioane ale Marii Britanii, 4,6 milioane ale Franței, 4,8 milioane ale Rusiei și 0,93 ale Italiei. La acest capitol, Germania era depășită doar de Statele Unite, cu o producție de 31,8 milioane²⁹. Spre deosebire de Germania, în Austro-Ungaria industrializarea rapidă nu putea deveni scop național, fiind singura mare putere căreia avântul modern al economiei i-a subminat poziția, traducându-se într-o incapacitate a economiei de a susține obiectivele externe³⁰.

Caracterul forțelor armate

Ca urmare a configurației etnice a Imperiului, armata austro-ungară era una multiethnică, având recruți care depuneau jurământul în multe limbi diferite și care

²⁵ Rady 2023, pp. 416-417

²⁶ Kennedy 2011, p. 163

²⁷ *Ibidem*, p. 205

²⁸ *Ibidem*, p. 201

²⁹ *Ibidem*, p. 192

³⁰ Gross 2020, p. 25

aveau stiluri de viață diverse, forțele armate fiind caracterizate și de o diversitate religioasă și confesională - catolici, evanghelici, musulmani. Nivelul de alfabetizare era unul eterogen la nivel regional, afectând capacitatea de instruire a trupelor. La 1910, dacă în Austria Inferioară analfabetismul ajungea la 3%, în Istria și Dalmația se ridica la 64%³¹. Conform lui Allmayer-Beck, „după introducerea seerviciului militar generalizat, la 100 de recruți ai Armatei chezaro-crăiești reveneau 25 de germani, 23 de maghiari, 13 cehi, opt polonezi și ruteni (ucraineni), nouă sârbi și croați, șapte români și patru slovaci, doi sloveni și un italian”³². Această diversitate etnică în rândul armatei s-a tradus și în dificultăți lingvistice. Dacă pentru honvezii din Ungaria limba era maghiara, lucrurile erau mai complicate pentru armata din Cisleithania, unde unele regimente operau cu cinci limbi, având ofițeri care aveau altă limbă maternă în unele cazuri, lucru ce a presupus traducerea manualelor militare în mai multe limbi³³.

La nivel comparativ, este instructiv exemplul dat de Paul Kennedy, cu privire la gradul de alfabetizare al trupelor armatelor marilor puteri înainte de Primul Război Mondial. Potrivit lui Kennedy, „conform unei surse italiene, 330 de recruți din 1 000 care intrau în armată erau analfabeți, proporțiile corespondente erau 220/1 000 în Austro-Ungaria, 68/1 000 în Franța și, uimitor, 1/1 000 în Germania”³⁴. Se observă faptul că, în acest context, Austro-Ungaria se situa doar mai bine decât Italia, performanța germană fiind de fapt, după cum argumenta Kennedy, rezultatul progreselor în educație și economie față de celelalte puteri europene³⁵. Tot spre comparație, în contrast cu armata austro-ungară, armata germană a performat mai bine în luptele din Primul Război Mondial. De pildă, în 1914 Austro-Ungaria a început operațiile militare cu o armată mai puțin pregătită decât a Rusiei, Franz Conrad von Hötzendorf, comandantul austro-ungar, fiind conștient de incapacitatea de a rezista contra Rusiei, căreia i se adăuga și Serbia, unde ofensiva eșuase în primele săptămâni de război. Dificultățile întâmpinate de armata austro-ungară contra Rusiei în 1914 au făcut necesar ajutorul aliatului german. Mai mult, dificultăților structurale ale armatei austro-ungare - subfinanțare, inferioritate numerică față de cea rusă - li s-au adăugat și disfuncționalitățile din domeniul feroviar. Vitale transportului trupelor, căile ferate reflectau caracterul multinațional al Imperiului, cu ecartament diferit în unele zone precum Bosnia sau cu linii care se sfârșeau cu tamponiere la frontiera dintre Austria și Ungaria, neajunsuri care presupuneau tranzit pe rute alternative și descărcare-reîncărcare³⁶. Tot sub titlu de exemplu, la 1916 armata germană a trebuit să intervină din nou în ajutorul Austro-Ungariei invadate de România, împingând astfel trupele române înapoi din Transilvania parțial ocupată în primele săptămâni de război³⁷.

³¹ Allmayer-Beck 2020, p. 281

³² *Ibidem*, pp. 280-281

³³ *Ibidem*, p. 286

³⁴ Kennedy 2011, p. 201

³⁵ *Ibidem*

³⁶ Stone 2023, pp. 55-60, 64

³⁷ Pentru o relație a intervenției germane din Transilvania împotriva României, vezi von Falkenhayn 2018

Până la finalul Primului Război Mondial, chiar dacă Rusia ieșise din război, eliberând un front important pentru Puterile Centrale, armata austro-ungară nu a mai putut susține lupta până la final, frontul italian fiind martor în 1918 la disoluția forțelor austro-ungare. Până la 1 noiembrie 1918 armata Austro-Ungariei a intrat în colaps, iar o zi mai târziu a cerut armistițiu Italiei³⁸. Dacă primul aliat cheie al Germaniei a căzut, în perioadele anterioară și ulterioară și alți aliați ai Germaniei au fost scoși din luptă, precum Bulgaria, respectiv Turcia, până în noiembrie 1918 Tripla Alianță se disolvase, Germania continuând lupta până la 11 noiembrie, când a semnat armistițiul cu Aliații³⁹.

Austro-Ungaria în context internațional

Această ultimă secțiune are în vedere o perspectivă a Austro-Ungariei privită în context internațional, vizând pe de o parte comparația cu alte puteri ale vremii, dar și contextul internațional în care opera Dubla Monarhie. După cum o arată datele, Austro-Ungaria nu stătea foarte bine comparativ cu alți vecini, în special din punct de vedere economic, unde o economie robustă reprezintă o bază solidă pentru o armată performantă. De asemenea, secțiunea are în vedere și o scurtă perspectivă asupra relațiilor Austro-Ungariei cu vecinii care s-au dovedit a fi problematici pentru aceasta.

Problemele interne, în special cele economice, au avut un impact și asupra puterii relative austro-ungare, în comparație cu celelalte puteri europene. În anul 1913, Austro-Ungaria deținea 4% din partea relativă din bogăția mondială. Spre comparație, Marea Britanie deținea 14%, Germania 21%, Franța 6%, Rusia 6%, Italia 1%, Statele Unite 47%, iar Japonia 1%⁴⁰. După cum o arată datele comparative, Austro-Ungaria, deși era încadrată în rândul marilor puteri, nu se situa într-o poziție foarte bună relativ la alte mari puteri din Europa. Se vedește o mare diferență între Austro-Ungaria și aliatul german, precum și față de Marea Britanie, aflată în coaliția adversă.

În studiul său asupra marilor puteri, tot Paul Kennedy a oferit o serie de date statistice comparative între acestea. Austro-Ungaria nu ocupa un loc fruntaș în rândul celorlalte mari puteri europene cu care avea să fie aliată sau să se lupte în Primul Război Mondial. La 1913, populația Austro-Ungariei se ridica la 52,1 milioane. Era mai mică decât a Rusiei (175,1 milioane), Statelor Unite (97,3 milioane) sau Germaniei (66,9 milioane), dar mai mare decât a Japoniei (51,3 milioane), Franței (39,7 milioane), Marii Britanii (45,6 milioane) și Italiei (35,1 milioane)⁴¹. În 1910, la un echivalent de 100 cu nivelul de industrializare per capita al Marii Britanii la 1900, Austro-Ungaria se situa la 32, în timp ce Marea Britanie la 115, Statele Unite la 126, Franța la 59, Germania la 85, Italia la 26, Rusia la 20 și Japonia la 20⁴². La 1913, ponderea relativă în producția mondială a Austro-

³⁸ Gerwarth 2023, pp. 101-102.

³⁹ Pentru subiectul înfrângerii Puterilor Centrale, vezi Gerwarth 2023, cap. 3

⁴⁰ Mearsheimer 2003, p. 159

⁴¹ Kennedy 2011, p. 191

⁴² *Ibidem*, p. 192

Ungariei era de 4,4%, comparativ cu Marea Britanie - 13,6%, Statele Unite - 32%, Germania - 14,8%, Franța - 6,1%, Rusia - 8,2% și Italia - 2,4%⁴³. În final, situația personalului militar și naval la nivelul anului 1914 stătea astfel: Austro-Ungaria - 246 mii, Rusia - 1,35 milioane, Franța - 910 mii, Germania - 891 mii, Marea Britanie - 367 mii, Italia - 345 mii, Japonia - 306 mii și Statele Unite - 164 mii, pentru ca la tonajul navelor de război Dubla Monarhie să stea mai slab chiar și decât Italia (penultima din clasament), cu o pondere de 60 mii la 498 mii tone⁴⁴.

Caracterul multinațional al Austro-Ungariei a planat ca o slăbiciune structurală asupra Dublei Monarhii, lucru agravat și de politica de maghiarizare a celorlalte naționalități, inițiată de Regatul Ungariei. Dacă relațiile româno-austro-ungare au fost afectate de intransigența maghiară cu privire la românii din Regatul Ungariei, nici Austria nu a fost ferită de politica naționalistă a unor state vecine, precum Italia, care viza să cucerească teritoriile în Africa, Balcanii de Sud, Austro-Ungaria, Imperiul Otoman și sud-estul Franței. În Balcani, interesele teritoriale italiene se ciocneau cu cele ale Monarhiei Dualiste (Albania, Corfu, Insulele Dodecaneze), de la care mai viza și teritoriile precum Istria, Dalmația, Veneto și Tirol⁴⁵.

În deceniile premergătoare Primului Război Mondial, Austro-Ungaria a inițiat o politică de dominație în Balcani, în special începând cu 1899, când Germania i-a acordat libertate de acțiune în zonă⁴⁶. În zonă, Austro-Ungaria viza crearea unei coaliții anti-rusești, având ca prim obiectiv dominarea Serbiei⁴⁷. În final, Monarhia Dualistă viza distrugerea Serbiei și integrarea Bulgariei într-o alianță comună⁴⁸. Dacă dominarea Balcanilor avea și o rațiune economică, o alta ținea de reorientarea Serbiei către Rusia între 1903-1905, lucru de neoprit nici de sancțiunile economice și diplomatice austro-ungare⁴⁹. În final, fricțiunile Austro-Ungariei cu Serbia au dus la izbucnirea Primului Război Mondial, elita austro-ungară folosindu-se de pretextul atentatului de la Sarajevo pentru a porni războiul contra Serbiei⁵⁰.

Concluzii

Această lucrare s-a dorit a fi un eseu evaluativ, care să scoată în evidență și să argumenteze situația de verigă slabă a Austro-Ungariei, ca membră în cadrul Triplei Alianțe. Demersul argumentativ a urmărit să scoată în evidență situația particulară a Austro-Ungariei, vizând să reliefeze problemele cu care se confrunta un imperiu care trecuse testul existenței de-a lungul secolelor. Ca o concluzie generală, Imperiul Austro-Ungar reprezenta un corp politic ce prezenta multiple puncte de vulnerabilitate, fapt care a dăunat Triplei Alianțe. Era condus de o elită

⁴³ *Ibidem*, p. 194

⁴⁴ *Ibidem*, p. 195

⁴⁵ *Ibidem*, pp. 146-147

⁴⁶ Taylor 1948, p. 166

⁴⁷ Topor 2008, pp. 181-184

⁴⁸ Căzan, Rădulescu-Zoner 1979, p. 276

⁴⁹ Bușă 2003, p. 221

⁵⁰ Vezi Clark 2015, cap. 10

conservatoare, care, din teama de revoluție, blocase sau încetinise liberalizarea politică. Acest fapt a înfrânat progresul economic al Austro-Ungariei de-a lungul secolului al XIX-lea, Monarhia Dualistă rămânând în urma celorlalte mari puteri din Europa, dăundând în cele din urmă finanțării și performanței armatei. Dat fiind faptul că elitele austro-ungare erau nereceptive cu privire la doleanțele naționalităților ce compuneau populația Imperiului, acest lucru a generat tendințe centrifuge ale minorităților non-germane sau non-maghiare, către independență sau alte centre reprezentate de state independente vecine cu Austro-Ungaria. La sfârșitul Primului Război Mondial, unele națiuni s-au reîntregit, acaparând foste teritorii ale Austro-Ungariei, precum România, Polonia sau Italia, ori altele au urmărit crearea unor state independente, precum Cehoslovacia sau Regatul sârbo-croato-sloven.

Armata, subfinanțată, a subperformat în Primul Război Mondial. Acest lucru se datora în mod direct dificultăților în finanțarea armatei, ca urmare a slabei performanțe economice a Austro-Ungariei, în raport cu celelalte mari puteri, aliata sau competitoră. Chiar dacă economia austro-ungară înregistrase anumite progrese în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, acest lucru nu era de ajuns, Monarhia Dualistă rămânând în urmă. În războiul început tocmai de Austro-Ungaria în 1914, aceasta a întâmpinat dificultăți pe front, unde armata aliată germană a trebuit să intervină contra armatelor ruse sau române, dislocând astfel trupe utile pe alte fronturi. De asemenea, nu trebuie pierdut din vedere nici faptul că doi aliați, Italia și România, au ieșit din Tripla Alianță și au întors armele, tocmai în ideea de a-și realiza dezideratele naționale pe seama Austro-Ungariei. Austro-Ungaria era mai puternică decât Italia sau România, însă, după cum am arătat, problemele interne cu care se confruntau aceasta, au generat mai multe vulnerabilități, care au slăbit Tripla Alianță per total și, în final, au determinat chiar disoluția Monarhiei Dunărene, urmată de înfrângerea în război.

BIBLIOGRAFIE

Acemoglu, Robinson 2020, Acemoglu, D., Robinson, J. A., *De ce eșuează națiunile. Originile puterii, ale prosperității și ale sărăciei*, trad. de Anca Simitopol, Litera, București, 734 p., ISBN 978-606-33-4089-5

Allmayer-Beck 2020, Allmayer-Beck, J. C., *Forța armată în stat și societate*, în R. Gräf (ed.), *Monarhia Habsburgică: (1848-1918), Vol. 1.: Dezvoltarea economică, administrația și sistemul juridic, forța armată*, trad. Iosif Marin Balog, Loránd Mádly, Nicolae Teșculă, Editura Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Iași, p. 189-333, ISBN 978-973-46-8316-1; ISBN 978-606-038-004-7; ISBN 978-973-46-8317-8

Brătianu 1919 [2020], Brătianu, I. I. C., *Politica României în Marele Război*, în D. Preda, *România în timpul Primului Război Mondial: mărturii contemporane*, vol. 1, Editura Militară, București, 359 p., p. 37-47

- Bușă 2003, Bușă, D., *Modificări politico-teritoriale în sud-estul Europei între Congresul de la Berlin și Primul Război Mondial (1878-1914)*, Paideia, București, 321 p., ISBN 973-596-172-5
- Căzan, Rădulescu-Zoner 1979, Căzan, Gh. N., Rădulescu-Zoner, Ș., *România și Tripla Alianță 1878-1914*, Editura Științifică și Pedagogică, București, 441 p.
- Clark 2015, Clark C., *Somnambulii - Cum a intrat Europa în război în 1914*, trad. Tripon Cristina Mihaela prin Lingua Connection, Rap, București, 828 p., 36 ilustrații, 7 hărți, ISBN 978-606-609-904-2
- Gerwath 2023, Gerwath, R., *Noiembrie 1918: Revoluția germană. Crearea lumii moderne*, trad. Cora Radulian, Litera, București, 398 p., ISBN 978-606-33-9642-7
- Gorun 2021, Gorun H., *România și Marele Război: introducere la o istorie și teoria a relațiilor internaționale*, Argonaut, Mega, Cluj-Napoca, 191 p. ISBN (Argonaut) 978-606-085-041-0, ISBN (Mega) 978-606-020-316-2
- Gross 2020, Gross N. Th., *Locul Monarhiei Habsburgice în economia mondială, în R. Gräf (ed.), Monarhia Habsburgică: (1848-1918), Vol. 1.: Dezvoltarea economică, administrația și sistemul juridic, forța armată*, trad. Iosif Marin Balog, Loránd Mádly, Nicolae Teșculă, Editura Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Iași, p. 15-38, ISBN 978-973-46-8316-1; ISBN 978-606-038-004-7; ISBN 978-973-46-8317-8
- Kann 2021, Kann, R., *Despre problema naționalităților în Monarhia Habsburgică (1848-1918)*, în R. Gräf (ed.), *Monarhia Habsburgică: (1848-1918), Vol. 3: Problema națională*, trad. Iosif Marin Balog, Loránd Mádly, Raluca Nelepcu..., Editura Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Iași, p. 243-272, ISBN 978-973-46-8687-2; ISBN 978-606-038-018-4
- Kennedy 2011, Kennedy, P., *Ascensiunea și decăderea marilor puteri: transformări economice și conflicte militare din 1500 până în 2000*, trad. de Laurențiu Ursu, Teodora Moldovanu, Lucia Dos și Ramona Lupu, Polirom, Iași, 612 p., 12 hărți, 49 tabele, 3 figuri, ISBN 978-973-46-2004-3
- Kissinger 2017, Kissinger, H. A., *A World Restored: Metternich, Castlereagh, and the Problems of Peace, 1812-22*, Friedland Books, 377 p., Kindle Edition, ISBN 9781787204362 (ISBN10: 1787204367)
- Kitchen 2021, Kitchen, M., *O istorie a Germaniei moderne de la 1800 până în prezent*, trad. și note Mugur Butuza, Humanitas, București, 633 p., ISBN 978-973-50-6698-7
- Mamina 1997, Mamina, I., *Consilii de coroană*, Editura Enciclopedică, București, 303 p., ISBN 973-45-0202-6
- Mearsheimer 2003, Mearsheimer J. J., *Tragedia politicii de forță. Realismul ofensiv și lupta pentru putere*, trad. Andreea Năstase, Antet XX Press, Filipeștii de Târg, Prahova, 365 p., 9 hărți, 24 tabele, ISBN 973-636-048-2
- Preda 2020, Preda D. (ed.). *România în timpul Primului Război Mondial: mărturii contemporane*, vol 2, Editura Militară, București, 339 p., ISBN 978-973-32-1178-5; ISBN 978-973-32-1180-8

- Rady 2023, Rady, M., *Habsburgii: ambiția de a stăpâni lumea*, trad. Lia Decei, pref. Matei Cazacu, Corint Istorie, București, 585 p., ISBN 978-606-088-382-1
- Stone 2023, Stone, N., *Primul Război Mondial: o scurtă poveste*, trad. Cora Radulian, Litera, București, 246 p., ISBN 978-606-33-9939-8
- Taylor 1948, Taylor, A. J. P., *The Habsburg Monarchy 1809-1918. The History of the Austrian Empire and Austria-Hungary*, Hamish Hamilton, Londra, 279 p.
- The Triple Alliance (First 8 Articles) 20 May, 1882 [2024], Dipartimento Di Giurisprudenza, Studi Politici e Internazionali, Universita di Parma, https://gspi.unipr.it/sites/gspi/files/allegatiparagrafo/25-01-2016/triple_alliance.pdf
- Tihany 1969, Tihany, L. C., *The Austro-Hungarian Compromise, 1867-1918: A Half Century of Diagnosis; Fifty Years of Post-Mortem*, în *Central European History*, Vol. 2, Nr. 2, p. 114-138, <http://www.jstor.org>
- Topor 2008, Topor, C. L., *Germania, România și războaiele balcanice (1912-1913)*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 323 p. ISBN 978-973-703-310-9
- Topor 2020, Topor, C. L., *„Auf nach Rumänien!” : Beligeranța germano-română 1916-1918*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 458 p., ISBN 978-606-714-578-6
- von Falkenhayn 2018, von Falkenhayn E., *Campania armatei a 9-a împotriva românilor și rușilor 1916/17*, trad. de maiorii Al. Budiș și C. Franc, Saeculum I. O., București, 2018, 268 p., ISBN 978-973-642-372-7